אוחז בראש ובגוף ומזה אף כאן אוחז בראש ובגוף ומזה[א] מאי קאמר הכי קאמר מה להלן כשהוא אחוז הראש בגוף מזה אף כאן כשהוא אחוז הראש בגוף מזה אי מה להלן בסימן אחד אף כאן בסימן אחד ת"ל[א] והקריבו ות"ק וכי מאחר דנפקא לן מומלק והקטיר והקריבו למה לי אי לאו והקריבו הוה אמינא מאי[ב] כמשפט כמשפט חטאת העוף ואי משום ומלק והקטיר הוה אמינא[א] מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח השתא דכתב רחמנא והקריבו דרוש ביה נמי הא[ג] חטאת בהמה דאינה באה אלא מן החולין מנלן אמר רב חסדא דאמר קרא[ג] והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו[ג] [א] משלו ולא משל צבור ולא משל מעשר ביום[ד] מביום צוותו נפקא[ד] כדי נסבה ידו הימנית מדרבה בר בר חנה נפקא[ה] דאמר רבה בר בר חנה אר"ש בן לקיש כל מקום שנאמר אצבע או כהונה אינה אלא ימין ואידך כהונה בעיא אצבע אצבע לא בעיא כהונה ותנא קמא ורבי אלעזר בר' שמעון ממול העורף מנא להו גמרי מליקה ממליקה: **מתני'**[ב] כשר בתורין פסול בבני יונה כשר בבני יונה פסול בתורין תחלת הציהוב בזה ובזה פסול: **גמ'** ת"ר[ג] תורין גדולים כשרים קטנים פסולים בני יונה קטנים כשרים גדולים פסולין נמצא כשר בתורין פסול בבני יונה כשר בבני יונה פסול בתורין תנו רבנן תורים גדולים ולא קטנים שיכול והלא דין הוא ומה

אוחז בראש ובגוף ומזה. לאחר מליקה הויא הזאה כדכתיב בחטאת העוף גבי שמיעת קול (ויקרא ה) והזה מדם החטאת וגו': **מאי קאמר.** דהא אוחז בראש ובגוף משמע שצריך לאוחזן שניהם בתוך כף ידו ולא סגי ליה לאחוז בראש או בגוף ומנא ליה הא בחטאת: **כשהוא אחוז הראש בגוף.** שמחובר הראש בגוף בשעת הזאה דהא כתיב ולא יבדיל: **אף כאן כו'.** דע"כ היקישא להכי אתא דהא מול עורף מג"ש נפקא ליה לקמן וכמשפט חטאת בהמה לא אמרינן דהא מעוף סליק: **והקריבו.** דבעי הבדלה במקטרת: **והקריבו למה לי.** להלך דלא נימא כמשפט חטאת העוף בסימן אחד דהא אתקש מליקה להקטרה: **ה"א כמשפט חטאת העוף.** דסליק מיניה: **ואי משום ומלק והקטיר.** ההוא הוה מפקינן ליה לדרשא אחרינא דמיניה נפקא לן מליקת[ב] עולת העוף דלמעלה מחוט הסיקרא היא בראש המזבח דאילו מליקת חטאת העוף למטה כדילפינן לה בזבחים (דף סד:) על קיר המזבח זה קיר התחתון כו' בפרק קדשי קדשים וכיון דמיבעי לן למילתא אחריתא לא אלים למעקר היקישא דכמשפט מההוא דסליק מיניה דאיכא למדרש היקישא דמליקה והקטרה לענין ראש המזבח והיקישא דכמשפט לענין אחיזת ראש וגוף: **השתא דכתיב והקריבו.** על כרחך עקריה מיניה דחילוק לגמרי משמע ליה לתנא קמא דלא תיגמר מיניה כלל ואוקמיה אחטאת בהמה ומהשתא דריש[ג] מומלק והקטיר דלגמרי איתקש הקטרה למליקה בין לענין ראשו של מזבח בין לענין הראש בעצמו והגוף בעצמו: **משלו ולא משל ציבור.** מתרומת הלשכה: **משלו ולא משל מעשר.**[ד] דתרי אשר לו כתובים בפרשה ואפילו לרבי יהודה דאמר[ו] מעשר ממון הדיוט הוא להכי אתא אשר לו לממעטיה. וביום וידו הימנית נמי בפר יום הכפורים כתיב כי ביום הזה יכפר וכתיב ביה אצבע וכהונה והזה באצבעו אל[ה] פני וגו': **מביום צוותו נפקא.** למה ליה למילפא מחטאת בהמה הא בכולהו קרבנות כתיב ביום צוותו להקריב דמשמע ביום ולא בלילה וכל הקרבנות במשמע: **כל מקום שנאמר אצבע וכהונה.** ומוקמינן בפ"ק דמנחות (דף י.) או אצבע או כהונה וגמר ממצורע עני דכתיב ביה וטבל הכהן אצבעו הימנית ומיניה ילפינן לכל היכא דכתיב כהן או אצבע שתהא העבודה בימין ובעולת נדבה כתיב כהן והקריבו הכהן: **ואידך.** הא דאוקמינן במנחות או אצבע או כהונה הני מילי לרבנן אבל לרבי שמעון אוקימנא התם דכהונה בעיא אצבע דאע"ג דכתיב כהונה אי לא כתיב בה אצבע לא גמרינן בה ימין ות"ק דלעיל כר"ש סבירא ליה: **ות"ק.** דאמר כמשפט חטאת בהמה: **ור"א בר"ש.** דאמר כמשפט חטאת העוף ומפיק היקישא לאחיזת ראש וגוף: **מול עורף.** בעולה מנא להו תרתי לא מצי גמרינן מיניה דאי מצטרכא לן היקישא למול עורף תו לא ילפת מיניה אחיזת ראש וגוף דחילוקא דוהקריבו לגמרי ממעט להבדלה בעולה מדין חטאת דהכי משמע חלק הכתוב בעולה ממליקת חטאת והטעינה הבדלה וכל שישנו בשחיטה ישנו בהבדלה[ז]: **גמרי מליקה ממליקה.** במה מצינו מה מליקה האמורה בחטאת פירש לך בה הכתוב מול עורף אף כל מליקה אינה אלא ממול עורף: **מתני' בתורין.** לשון משנה: ה"ג במתניתין תחלת הציהוב שבזה ושבזה פסול. תחלת הציהוב כשמתחילין להביא נוצה יפה צהובה סביב לצואר פסולין בזה ובזה כך מפרש[ח] בגמרא דבבני יונה פסולין משום גודלן ובתורין מפני קוטנן דיצאו מכלל קטנים ולכלל גדולים לא באו: **גמ' תורין**[ט] **גדולים ולא קטנים.** אתורים דקרא קאי: **גדולים ולא קטנים.** לקמיה מפרש מאי משמע: **שיכול והלא דין הוא.** אי לאו דכתיב תורים הוה ילפינן מדינא דקטנים כשרים: ומה

ואפילו קודם הזאה פליגי וא"ת לרב חסדא ולרבא ואביי אמאי מוקמי מתניתין[פ] דלא כר"א ב"ר שמעון הא לכאורה מתניתין קודם הזאה איירי דומיא דרישא דקתני חטאת העוף כיצד הוא עושה מולק ראשו ממול ערפו ואינו מבדיל ומזה כו' וי"ל דמשמע (א) ליה דמתניתין פוסל בכל ענין אפילו לאחר הזאה משום דקא"ר אלעזר ב"ר שמעון שמעתי שמבדילין ומשמע דקאי אמתניתין ובא לחלוק עליה ור"ת פירש דהא דקאמר רבי שמעון בן אליקים מאי לא יבדיל דקרא אינו צריך להבדיל היינו בשעת מיצוי דלדם הוא צריך וכשמבדיל כל שכן שמוציא[ט] דם ובשעת הזאה דוקא קאמר קרא לא יבדיל כלל אבל אשעת מיצוי קאמר קרא לא יבדיל אין צריך להבדיל ושבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה[פ] ותרווייהו משתמעי מיניה דמדאפקיה בלשון לאו קדריש דבשעת הזאה לא יבדיל ולאסור אף בשעת מיצוי לא אתא קרא דמוהקריבו (ב) נפקא[י] דחילק הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף ולכך י"ל דאתא קרא למימר נמי דבשעת מיצוי אם ירצה לא יבדיל והא דקאמר לא שמיע להו דר"ש בן אליקים דמשמע שבא לחלוק על רב חסדא ורבא ואביי היינו משום דלר"ש בן אליקים אין לחוש כשמבדיל אחר הזאה שעושה מעשה עולה בחטאת דמצות חטאת נמי כך היא דקרא אין צריך להבדיל קאמר וא"ת ולרב הונא דאמר משמיה דרב במעילה בפרק חטאת העוף (דף ט:) דמיצוי חטאת העוף לא מעכב אמאי פסלי רבנן כשמבדיל אחר הזאה והא אין כאן מעשה עולה דמחתך בשר בעלמא הוא כדפרישית לעיל ולמאי דפירשתי ניחא דדלמא רב הונא סבר כרשב"א (ג) דפי' קודם הזאה ופליגי קודם הזאה אבל לפירוש ר"ת קשה דאפילו לרשב"א לא פליגי אלא לאחר הזאה וליכא למימר דלרבנן דמתניתין דזבחים (דף סד:) מיצוי חטאת העוף מעכב ורב הונא סבר כר"א ברבי שמעון דהא מהדר הש"ס במעילה לאוקמי כל סתמא דמתניתין כוותיה וי"ל דיעמיד מתניתין דקתני הבדיל פסול קודם הזאה ואתי אפילו כר"א ברבי שמעון וסוגיא דזבחים דקאמר מתניתין דלא כרשב"ש אתי כרב אדא בר אהבה דקאמר במעילה דדם[ק] מיצוי חטאת העוף מעכב ואיכא רבנן (ד) דפליגי עליה דרשב"ש אפילו לרב הונא דמדקאמר שמעתי שמבדילין משמע דפליגי רבנן עליה וסברי דמיצוי מעכב אבל סתם מתניתין דזבחים אתי שפיר כוותיה כדפירשנו: **ת"ל**[ו] **והקריבו.** מה שפירש בקונטרס דאיפכא ליכא למימר דרבי ישמעאל אקרא דומלק והקטיר סמיך אין נראה דמומלק והקטיר ליכא לאוכוחי מיניה דלא נימא איפכא דהא איצטריך לראשו של מזבח אלא מסברא בעלמא אית ליה לרבי ישמעאל דלמול עורף אקשינהו תדע דלת"ק ורבי אלעזר לא בעו קרא למול עורף אלא ילפינן במה מצינו מליקה ממליקה: **ואידך** כהונה בעי אצבע. בסוף התודה (מנחות פג.) משני ידו הימנית כדי נסבה ובסוף דם חטאת (זבחים דף נח.) משני תרווייהו (ה) כי הכא[ט] ונראה דלמ"ד דבר הלמד בג"ש אינו חוזר ומלמד בהיקש נ"ל כדי נסבה דאצבע חטאת[מ] גופיה יליף בגזרה שוה ממצורע דהיינו ימין[י] בפ"ק דזבחים (דף יג.) ובפ"ק דמנחות (דף י.) ואם כן היכי מצי למילף עולת העוף מחטאת מהיקישא דכמשפט: **נמצא** כשר בתורין כו'. אברייתא דהכא לא שייך למידק האי נמצא למעוטי מאי כדדייק לעיל[כ] אמתניתין דנמצא כשר בשחיטה פסול במליקה דהך ברייתא אמתניתין קיימא לפרושי דתורין גדולים כשרים כו' והדר מסיים נמצא כמו שאמרה משנתינו[ל] אבל לעיל לא צריך למתני כלל נמצא דכבר אשמועינן רישא דשחיטה מן הצואר ומליקה מן העורף ואם שינה בזה ובזה פסול: **שיכול** והלא דין הוא. בסוף דוכתא ל"ג תרווייהו[פ] דשיכול משמע דאי לאו האי קרא לא הוה אמינא הכי אבל והלא דין הוא משמע דבלאו האי קרא היה לי לומר כן: **שיכול** ומה בני יונה כו'. פירוש אי לאו קרא דתורים הייתי מכשיר אפילו קטנים מקל וחומר ואם תאמר ואי לא כתיב קרא דתורים לא הוה ידעינן תורין כלל דכשרים לקרבן ויש לומר דהכי פירושו שיכול אי לאו דאקיש רחמנא תורים לבני יונה דמינה ילפינן בסמוך דתורין קטנים לא אלא היה כתוב תורים רחוק מבני יונה דהשתא היה משמע תורים בין גדולים בין קטנים ואפילו בלא קל וחומר הוה ידעינן אלא דניחא ליה למנקט למילף בקל וחומר אי נמי דהוה מצי למכתב בני יונה ותורים דהשתא לא הוה מקיש תורים לבני יונה דאיכא למימר דקאי נמי בני אתורים ומכל מקום גדולים כשרים מדלא כתיב בהדיא בני יונה ובני תורים והוה אמינא מקל וחומר דכולם כשרים ת"ל תורים דמשמע גדולים דוקא כדמפרש לקמן דומיא דבני יונה: ומה

עין משפט
נר מצוה

קנט א מיי' פ"ה מהל' עבודת יוה"כ הל' ג:
קס ב ג מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ב:

רבינו גרשום

ות"ק וכי מאחר דנפקא לן מומלק והקטיר. כלומר מאחר דנפקא לן הבדלה בעולת העוף מומלק והקטיר מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו אף מליקה וכו' כלומר והקריבו למה לי: **השתא דכתיב והקריבו.** שדינו מובדל מחטאת העוף **דרוש ביה נמי הא.** מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו אף מליקה כו': **ידו הימנית מדרבה בר בר חנה נפקא.** כלומר ובחטאת בהמה כתיב בה כהונה: **ואידך כהונה בעיא אצבע.** כלומר אע"ג דכתיב כהונה לא נימא יד ימנית עד דכתב אצבע אבל אי כתב אצבע אע"ג דלא כתב כהונה משמע יד ימנית והכא בחטאת בהמה כהונה איכא אצבע ליכא:

תורה אור השלם

א) וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ: [ויקרא א, טו]

ב) וְאֶת הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: [ויקרא ה, י]

ג) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ: [ויקרא טז, יא]

ד) אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת קָרְבְּנֵיהֶם לַייָ בְּמִדְבַּר סִינָי: [ויקרא ז, לח]

ליקוטי רש"י

ת"ל והקריבו. ומינה נפקא לן לר"א ברבי שמעון הבדלה בעולת העוף דהכל שוחטין ולא דרש ומלק והקטיר כדדרשי' לעיל מה הקטרה הראש בעצמו כו' דתיפוק ליה הבדלה מהתם דהך סברא לית ליה שימלוק את כולן אלא דוקא רוב שנים ויליף לה מקראי ואפילו רבנן דפליגי עליה התם עיקר הבדלה בעולה לא נפקא להו אלא מוהקריבו דמשמע חלק את זה מן החטאת [זבחים סו.]. **מביום צוותו נפקא.** חטאת ושאר זבחים [מנחות פג.]. **כדי נסבה.** שלא לצורך [סוטה יט:]. מידי דלא איצטריך למיתניה ותנייה בהדי [קידושין ה:]. **מדרבה בר בר חנה נפקא וכו'.** וקס"ד או אצבע או כהונה ואין לך בכל אלו שלא נאמר כהן בהקרבתן [זבחים צח.]. **או כהונה.** כגון הכהן או הכהנים [שם כד:]. **כהונה בעיא אצבע.** לרבי שמעון אף על גב דכתיב כהונה לא אמרינן ימין אלא אם כן כתב אצבע [בהדה] [מנחות י.]. ובחטאת תרוייהו כתיב ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו [זבחים צח.].

[המשך בסוף המסכת]

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) [זבחים דף סה.], ב) זבחים לא. מנחות פג., ג) יומא נ., ד) [ר"ה ס. וש"נ], ה) זבחים כד: לא. מנחות י. ע"ש ודף פג., ו) עי' קדושין נד:, ז) לעיל כ סע"ב, ח) כמו פסחים נט: ועוד, ט) [ועיין תוס' סנהדרין סה. ד"ה יצא], י) [צ"ל בפ"ב דזבחים דף כד:], כ) [דף כ.].

הגהות הב"ח

(א) תד"ה (בדף הקודם) ואינו וכו' וי"ל דמשמע להו דמתני': (ב) בא"ד דמוהקריבו הוה נפקא: (ג) בא"ד דדילמא רב הונא סבר כרשב"א דמוקי פלוגתייהו קודם הזאה אבל לפי' ר"ת כו' ל"ל ותיבות ופליגי קודם הזאה נמחק: (ד) בא"ד ודאי רבנן ודאי דפליגי: (ה) תוס' ד"ה ואידך וכו' משני תרווייהו כדי נסבא ואי בעית אימא כי הכא[ע] ונרלה:

הגהות וציונים

א] אף כאן אוחז בראש ובגוף ומוצה, כצ"ל, ונכתב בצדו נראה לי (מהרש"ל דפו"ר), ועי' בתוס' ד"ה ואינו מבדיל (בעמוד הקודם) "דמצות חטאת העוף וכו' ובעולה מולק ומוצה ואינו מזה כדתנן התם" (וראה מתני' זבחים סד ע"ב, ולפי"ז גם בסמוך צ"ל כן "ה"ק וכו' אף כאן כשהוא אחוז הראש בגוף מוצה" (בדפוסים שלפנינו שיבשו במהרש"ל "ומזה", דק"ס): ב] דמיניה נפקא לן למליקת עולת העוף דמצותו למעלה מחוט הסיקרא (שיטמ"ק): ג] ומהשתא דריש ביה נמי מומלק והקטיר דלגמרי איתקש מליקה להקטרה בין לענין וכו' (שיטמ"ק): ד] בכמה דפו"ר נוסף ולא משל מעשר, שני דתרי וכו': ה] לפנינו בקרא על פני: ו] צ"ל כדמפרש בגמ' (שיטמ"ק), ועי' רש"ש מש"כ בדברי רש"י כאן (אולם עי' בספר שיטה מקובצת): ז] צ"ל תורים (גליון), כ"ה בכת"י ובדפו"ר, וראה רש"י בתחילת המשנה ועי' מהדורא בתרא ובאר יוסף: ח] אמאי מוקמי מתני' דזבחים (שם) דלא כראב"ש (מרא"כ): ט] כל שכן שמתמצה כל הדם ובשעת הזאה דוקא קאמר קרא דלא יבדיל כלל אבל אשעת מיצוי בעי למימר קרא וכו' (שיטמ"ק), וכ"ה בכת"י: י] נ"ב נ"א דמוהקריבו הוה נפיק דחילק וכו' (שיטמ"ק וכן הגיה הב"ח), וכ"ה בכת"י ובתוס' בזבחים שם, ועי' מהר"ם, ועי' בביאור דברי התוס' בשיטה מקובצת: כ] תיבת "דדם" נראה מיותר, ונראה שנשתבש מתיבת "דרב" כי בכת"י איתא כר"א בר אהבה דאמר במעילה משמיה דרב (וכ"ה בתוס' בזבחים): ל] שייך לעיל דף כא ע"ב: מ] צ"ל דאצבע דחטאת גופיה (גליון), וכ"ה בכת"י: נ] נ"ב הלשון שמכאן עד סוף הדיבור הוא לשון יתר, ובס"א לא נמצא זה הלשון המיותר (שיטמ"ק), ועי' חיבורו ע"ש, ועי' תוס' הרא"ש: ס] ובאמת בכמה כת"י ליתא בגמ' תיבות "והלא דין הוא", ובילקו"ש ליתא "שיכול", ועי"ע שיטה מקובצת (עי"ש שם להלן בהמשך דבריו אריכות בזה בביאור שיטת רש"י ותוס'). ע] דלפי"ז ניחא דקאי רק על "ואיבעית אימא", ובתוס' כת"י ליתא כלל תיבות "כי הכא". ודע שבקצת ספרים ישנים מקלף גרסינן כאן בגמ' כהנוסח בזבחים דמשני הכא תרווייהו ובדאיתא בקצת נוסחאות תוס' "ובסוף דם חטאת משני תרווייהו כי הכא", מיהו בתוס' כתיבת יד המדוייקים לא כתיב "כי הכא" דהכא לא משני אלא חדא כגירסת ספרים שלנו והכי הוא בגמ' בספרים המדוייקים (שיטה מקובצת, עי"ש שמוכיח דכ"ה הנוסח הנכון, ועי"ע תוס' זבחים כה ע"א ומנחות י ע"ב סוד"ה והרי).

[א] ומה בני יונה שלא הוכשרו בגדולים הוכשרו בקטנים תורים שהוכשרו בגדולים אינו דין שהוכשרו בקטנים ת"ל [א] תורים גדולים ולא קטנים בני יונה קטנים ולא גדולים שיכול והלא דין הוא[א] ומה תורים שלא הוכשרו בקטנים הוכשרו בגדולים בני יונה שהוכשרו בקטנים אינו דין שהוכשרו בגדולים תלמוד לומר [א] בני יונה קטנים ולא גדולים מאי תלמודא אמר רבא לא לישתמיט קרא ולכתוב מן בני התורים או מן היונה אימא[ב] בני יונה דכתב בהו רחמנא בני קטנים אין גדולים לא תורים אי בעי גדולים לייתי אי בעי קטנים לייתי דומיא דבני יונה מה בני יונה קטנים אין גדולים לא אף תורים גדולים אין קטנים לא ת"ר יכול יהו כל התורים וכל בני היונה כשרים תלמוד לומר [א] מן התורים ולא כל התורים מן בני היונה ולא כל בני יונה פרט לתחילת הציהוב שבזה ושבזה שפסול מאימתי התורים כשרים [א] משיזהיבו מאימתי בני יונה פסולין משיצהיבו תני יעקב קרחה מאימתי בני יונה כשרים משיעלעו הוא תני לה והוא אמר לה [ב] אפרוחיו יעלעו דם אימת אמר אביי [ב] מכי שמיט גדפא מיניה ואתי דמא בעי רבי זירא האומר הרי עלי עולה מן התורים או מן בני היונה והביא תחלת הציהוב שבזה ושבזה מהו [ג] ספיקא הוי ונפיק או דילמא בריה הוי ולא נפיק אמר רבא תא שמע פרט לתחילת הציהוב שבזה ושבזה שפסול אי אמרת בשלמא בריה הוי שפיר אלא אי אמרת ספיקא הוי איצטריך קרא למעוטי ספיקא

כי

ומה בני יונה שלא הוכשרו בגדולים. דהא בני קטנים משמע ועיכובא דגדולים פסולין לקמן יליף: **ת"ל תורים.** ולקמיה מפרש מאי תלמודא: **מאי תלמודא.** כלומר מאיזה מקרא אנו למדים[ג] נהי נמי דבני משמע קטנים מיהו עיכובא מנלן דלא מרבינן גדולים מק"ו: **לא לישתמיט קרא.** אי סלקא דעתך גדולים נמי כשרים מכל הנך קראי דמשתעו בקינים כגון האי דנדה ובשמיעת קול[ב] ויולדת[ג] וזב וזבה[ד] ובמצורע[ה] לא לשתמיט חד קרא דנכתוב מן בני התורים או מן היונה ומדכתיב בכולהו בני[ד] ש"מ לעכב: **ואימא בני היונה דכתיב בהו בני.** לעיכובא ודאי גדולים פסולין אבל תורים בין גדולים בין קטנים משמע הלכך אי בעי גדולים לייתי אי בעי קטנים לייתי: **מה בני יונה.** אינם כשרים בהכשר תורים: **אף תורים.** אינם כשרין בהכשר בני יונה: **יכול יהו כל התורים כשרים.** משילאו מכלל קטנות: **ויהיו כל בני יונה כשרים.** כל זמן שלא באו לכלל גדולים: **תחלת הציהוב.** כשמתחילין להב כנפים שסביבות צוארם פסולים בזה ובזה דילאו מכלל קטנים ונפסלו מבני יונה ולכלל גדולים לא באו שיוכשרו בתורים: **משיזהיבו.** שיהא כנפי גופן גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב: **משיצהיבו.** משיתחילו להב: **מאימתי בני יונה כשרים.** דביום שנולדו מאוסים הן ומאימתי כשרים: **משיעלעו.** כדמפרש לקמיה: **הוא תני לה.** שונה היה המשנה מפי רבו משיעלעו והוא אמר לה מפרש [היה] המשנה מדעתו דמשיעלעו לשון אפרוחיו יעלעו דם משיהא להם דם מלוי בבשרם דכי שמיט גדפא מיניה[ה] אתי מיניה דמא: **מן התורים או מן בני היונה.** מאיזה מהן שארצה והביא משניהן תחלת הציהוב מהו יצא ידי נדרו או לא הא דתנן תחלת הציהוב פסול בשניהם משום ספיקא הוא שמא גדולים שמא קטנים הלכך הנודר תורים לא יצא שמא קטנים הם והנודר בני יונה לא יצא שמא גדולים הם אבל זה שנדר איזה שירצה והביא שניהם יצא ממה נפשך אם גדולים הם יצא משום תורים ואם קטנים הם יצא משום בני יונה: **או דלמא.** לא גדולים נינהו ולא קטנים הוו אלא בריה בעלמא הוו דילאו מכלל קטנים ולכלל גדולים לא באו: **אמר רבא תא שמע.** מדאיצטריך קרא למעוטינהו: **אי אמרת בשלמא.** אשמועינן קרא דבריה נינהו ואפילו היכא דליכא למיחש לספיקא כגון בבעיא דידן דפסילי שפיר אתא קרא: **אלא אי אמרת ספיקא נינהו.** וקרא לא פסלינהו אלא היכא דמחייב תורין בהדיא או בני יונה בהדיא: **איצטריך קרא למעוטי.** מי איכא ספיקא קמי קודשא בריך הוא אי פשיטא לך דגדולים נינהו אייתינהו בתורים ואי פשיטא לך דקטנים נינהו אייתינהו בבני יונה וכיון דלא פשיטא לן לא הא ולא הא מהיכא תיסק אדעתין לאכשורינהו:

למעוטי

ומה בני יונה שלא הוכשרו בגדולים. כדמפרש בסמוך דלא לישתמיט קרא דליכתוב מן היונים: **ומה** תורים שלא הוכשרו בקטנים. תימה כיון דאכתי לא קיימא לן דבני יונה הוי קטנים דוקא א"כ מנא ליה דתורים לא הוכשרו בקטנים דהיא גופה לא ידעינן אלא מדומיא דבני יונה ויש לומר דהכי קאמר דאי מצית למילף מדוכתא אחרינא דתורים משמע[ו] גדולים הוה אמינא מק"ו דבני יונה אפילו גדולים ובקונטרס פירש[ו] דלא בעי אלא לעיכוב מנלן דהוה לן למילף מק"ו דלא מעכבא אבל לעולם לשון תורים משמע גדולים וקשה לפירושו דאי משמע גדולים היכי בעי למדרש בק"ו לאפוקי קרא ממשמעותיה ולמימר דלא מעכב: **לא** לישתמיט קרא כו'. על כרחין לאו משום דאיכא הרבה מקראות קא דריש דאפילו לא היה כתוב אלא בחד דוכתא תורים ובני יונה הוה מצי למדרש מדכתיב בהאי בני יונה[ז] ובהאי לא כתיב בני דלמה יש לו לפסוק לייתר לשונו ולכתוב בני בחנם והא דנקט דלא[ח] לשתמיט לרבותא בעלמא נקטיה: **יעלעו** דם. צלע[ז] מתרגמינן עילעא והיינו משיעלעו דשמיט גדפא ואתי דם מגלעות ומנחם פתר במחברת יעלעו דם ענין בליעה כמו (עובדיה א) ושתו ולעו: **והביא** תחלת הציהוב שבזה ושבזה מהו ספיקא הוי ונפיק. וא"ת כיון דממה נפשך האחד פסול היאך יכול להקריבם וי"ל דמיבעיא ליה כגון דאם עבר כהן והקריב °אי נמי כיון שהביאן ליד הכהן יצא ידי נדרו מאחר דמ"מ האחד מהן ראוי להקריב וי"מ דבבמה איירי דמשמע בירושלמי דמסכת מגילה[ח] שכל עופות כשרין בבמה ואפילו תרנגולים ואפילו חיה ולא מיעט אלא טמאין וליתא דהתם מיירי בבמה לבני נח דבהדיא יליף לה בסוף זבחים (דף קטו:) מויבן נח מזבח ויקח מכל הבהמה הטהורה וגומר אבל בשאר במות איכא למ"ד[ט] דאין שום עוף קרב בבמה ואפילו תורים ובני יונה ועוד דקאמר בירושלמי דעולה אינה צריכה הפשט ונתוח ובסוף זבחים (דף קכ.) חשיב דשותה במה גדולה לבמה קטנה לענין הפשט ונתוח אלא ודאי בירושלמי איירי בבמת בני נח: **איצטריך** קרא למעוטי ספיקא. תימה דגבי קפץ אחד מן המנויין (א) לתוכו דריש פ"ק דב"מ (דף ו:[י]) דכולן פטורין דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק וגבי ספק קדמה בהרת לשער לבן ספק שער לבן קדם דרשינן בסוף נזיר (דף סה:) לטהור מלפתוח בה הכתוב בטהרה תחלה דכתיב לטהרו או לטמאו ומיהו מהכא לא קשיא דהכא הכי פירושו איצטריך קרא למעוטי ספיקא שלא מיעט אותם ודאי אלא מספק דקאמר ספקא הוי ונפיק כשהביא מזה ומזה אבל התם כולם פטורין ודאי ולא מספק וכן ספק קדמה בהרת לשער לבן ודאי טהור אבל גבי כוי בפרק בתרא דיומא (דף עד.) מכח פירכא מדאיצטריך קרא לרבויי ספקא קאמר דכוי בריה הויא ולא ספקא והשתא מנא ליה דלמא לעולם ספקא הוי ואצטריך לרבויי מכל חלבו[ט] לאסור ודאי חלבו ולא מספק וכן בפרק שתי מדות (מנחות דף נה:) גבי פלגס דבסמוך[כ] וי"ל דכל ספקא דאי אפשר להתברר[י] כמו גבי בהרת ומעשר לפעמים שהוא כך ולפעמים שהוא בענין אחר שייך למעוטי מקרא שפיר מטעם שהם ספק אבל הכא אפשר לברר ספקא זו דכל תחלת הציהוב שוין וקמי שמיא גליא אם הם קטנים או גדולים וכן בכוי ופלגס כולן שוין הלכך לא אתא קרא למעטם מטעם שהם ספק שאינו ספק קמי שמיא וכן בסוף על אלו מומין בבכורות (דף מב:) גבי הא דתניא כשהוא אומר למטה הזכר שאין ת"ל אלא להוציא טומטום ואנדרוגינוס ופריך מני אילימא ת"ק ספק הוא איצטריך קרא למעוטי ספקא התם נמי פריך מאנדרוגינוס שכולן שוין או כולן נקבות וקמי שמיא גליא וא"ת והא רב סבר דאנדרוגינוס ספק כדאמרינן[כ] בסוף המפלת (נדה דף כח.) מדמטמא בלובן ובאודם ובסוף הערל (יבמות דף פג.) פסיק כרבי יוסי דלא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה ובריה בפני עצמה דקא"ר יוסי בברייתא לאו דוקא ואפ"ה ממעט ליה רב[ל] לענין ביאת מקדש מדכתיב (במדבר ה) מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס והיכי אתא קרא למעוטי ספקא וי"ל דההיא דרב תרי מיעוטי כתיבי דה"מ למכתב מזכר ועד אדם או מנקבה ועד אדם ואתי חד מינייהו לאנדרוגינוס וחד לטומטום ואם אנדרוגינוס הוא זכר אתי מזכר למעוטי מטעם שהוא משונה ואם הוא נקבה אתיא מנקבה למעוטי מטעם שהיא משונה והא דפריך בבכורות גבי הא דממעט אנדרוגינוס מזכר הזכר[ל] יתירא דכתיב גבי עולה מני אי ת"ק ספקא הוא אתי קרא למעוטי ספקא התם פריך שפיר דאם בא למעוטי אפילו הוא זכר משום דמשונה הוא משאר זכרים א"כ מדממעט ליה מהזכר ש"מ דזכר הוא ולא ספק אלמא לא אתי כת"ק דאמר ספק הוא וא"ת והרי טומטום דיש מהן זכר ויש מהן נקבה וא"א לברר וקאמר רב חסדא בסוף על אלו מומין (בכורות דף מב.) סמי מכאן טומטום משמע דטעמא משום דספקא הוא ולא אצטריך קרא למעוטי וי"ל דקסבר רב חסדא דלא אתא קרא למעוטי מטעם ספק כיון דאם הוא זכר הרי הוא כשאר זכרים ולכך אין להעמיד המיעוט אטומטום כיון שיש להעמידו אאנדרוגינוס והכי פירושו התם מחלוקת באנדרוגינוס דלרבנן אינו בכור אבל טומטום דברי הכל קדוש מספק דהזכרים תקדיש דכתיב גבי בכור איכא לאוקומי למעוטי אנדרוגינוס ולא טומטום כדפירשנו ולכך פריך אלא מעתה בערכין יערך דלא

נוקי

עין משפט נר מצוה

קמא א ב מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל' ב:

קמב ג מיי' פט"ו מהל' מעשה הקרבנות הלכה ג:

הגהות וציונים

א] [עיין תוס' לעיל ע"א ד"ה שיכול (גליון), ע"ש בהגהות וציונים, וכן בכת"י ליתא תיבות "והלא דין הוא". ב] ואימא בני יונה וכו' (כ"ה ברש"י וכן הראשונים). ג] מאיזה מקרא אנו למדים הכי נהי נמי וכו' (שיטמ"ק). ד] ומדכתיב בכולהו בני יונה ש"מ לעכב (כת"י). בהגהות שיטמ"ק מצויין בשורה הקודמת נ"ב בקצת ס"י לעכב כתוב לא לישתמיט חד קרא דנכתוב מן בני התורים או מן בני היונה, ובקצת דפו"ר אכן איתא כך בלשון רש"י וכן בחידושי הרשב"א כשמעתיק את הגירסא האחרת הנשללת על ידו ועל ידי שאר הראשונים (שהיא גירסת רש"י ע"י אות ב) מעתיקה בלשון זה, אך השיטה מקובצת בעצמו שמהפך רבות בביאור גירסת רש"י ושיטתו מביא כרש"י פעמים את לשון רש"י והגירסתו אינו מזכיר כלל נוסח כזה בגירסת רש"י ובביאוריו שמבאר שם בארוכה בכמה אופנים (מלבד בהעתקתו את דברי הרשב"א שמעתיק כלשונם בלא התיחסות לשינוי לשון זה) וצע"ע, ע"ש מה שמבאר בשיטת רש"י (ועי' תורת חיים). ה] דכי שמיט גדפא מיניהו (שיטמ"ק). ו] תורים משמע דוקא גדולים (שיטמ"ק). ז] תיבת "יונה" נראה מיותר וליתא בכת"י. ח] צ"ל והא דנקט לא לישתמיט (שיטמ"ק, וכ"ה בכת"י). ט] מכל חלבו [ויקרא ז, כ] לאסור ודאי חלבו (כת"י). י] נדצ"ל דאי אפשר לברר (רש"ש ע"ש). כ] צ"ל כדפרישנא בסוף המפלת (בתוס' שם ד"ה אמר רב) (שיטמ"ק, כת"י). ל] צ"ל מזכר זכר יתירא, ובכת"י אנדרוגינוס מזכר יתירא (וליתא תיבת "הזכר"), וכן לעיל בתוס' נדצ"ל "כשהוא אומר למטה זכר", וכן להלן בסמוך "מדממעט ליה מזכר". מ] בכת"י ליתא תיבת "בני" וכן להלן בהמשך דבריו איתא "וליכתוב מן התורים או מן היונה", והגהו בדפוסים כלפנינו ע"פ הגי' בגמ' לפנינו אבל עי' חי' הרמב"ן והר"ן דהוכיחו דל"ג בגמ' כגירסת הספרים אלא אג דגרסינן "לא לישתמיט קרא ולכתוב מן התורים או מן היונים" ע"ש היטב, ומסתבר שכך היא גירסת הרגמ"ה (ועי' בשיטמ"ק בארוכה בביאור השיטות בזה):

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [עיין תוס' זבחים טז: ד"ה כל תדא כו' ותוס' לקמן כג: ד"ה ותהא], ב) ויקרא ה ז, ג) ויקרא יב ח, ד) ויקרא טו פסוקים יד כט, ה) ויקרא יד כב, ו) עיין רש"ש (אבל עי' מהרש"א לעיל בע"א ומהר"ם ועי' שיטה מקובצת), ז) בראשית ב כב, ח) פ"א הל' יא, ט) זבחים קיט:, י) [וסס ז. ד"ה ולא עשירי], כ) לקמן כג., ל) בנדה שם.

רבינו גרשום

דלא לישתמיט קרא וליכתוב מן [בני][מ] התורים או מן (בני) היונה וכו'. כמה פעמים בתורה [כתיב] מן התורין או מן בני היונה לא לישתמיט קרא פעם א' וליכתוב מן בני התורים או מן היונה. אלא מדכתב מן התורים או מן בני היונה ש"מ תורים גדולים בני יונה קטנים: **לתחילת הציהוב כו'.** כשמתחילין לצהב הנוצה לענין תורים עדיין קטנים ולענין בני יונה חשובים גדולים ושניהם פסולין:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה איצטריך כו' מן המנויים לתוכן:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה **והביא וכו'** **א"נ כיון שהביאן ליד** הכהן. עיין משנה למלך פי"ד מהל' מעה"ק הל' ה ועיין לקמן דף קלט ע"א ברש"י ד"ה דמיחסר הקרבה:

תורה אור השלם

א) וְאִם מִן הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ לַייָ וְהִקְרִיב מִן הַתֹּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבָּנוֹ: [ויקרא א, יד]

ב) וְאֶפְרֹחָיו יְעַלְעוּ דָם וּבַאֲשֶׁר חֲלָלִים שָׁם הוּא: [איוב לט, ל]

ליקוטי רש"י

איצטריך קרא למעוטי ספיקא. בתמיה הא ליכא ספק קמי שמיא אלא ודאי משום דבריה בפני עצמו הוא [ד]קממעיט ליה [בכורות מא:]. והלא לפני המקום הכל גלוי ואין אנחנו קרא לפניו ולא אשכחן קרא דכתיב משום ספיקא [מנחות צא:].